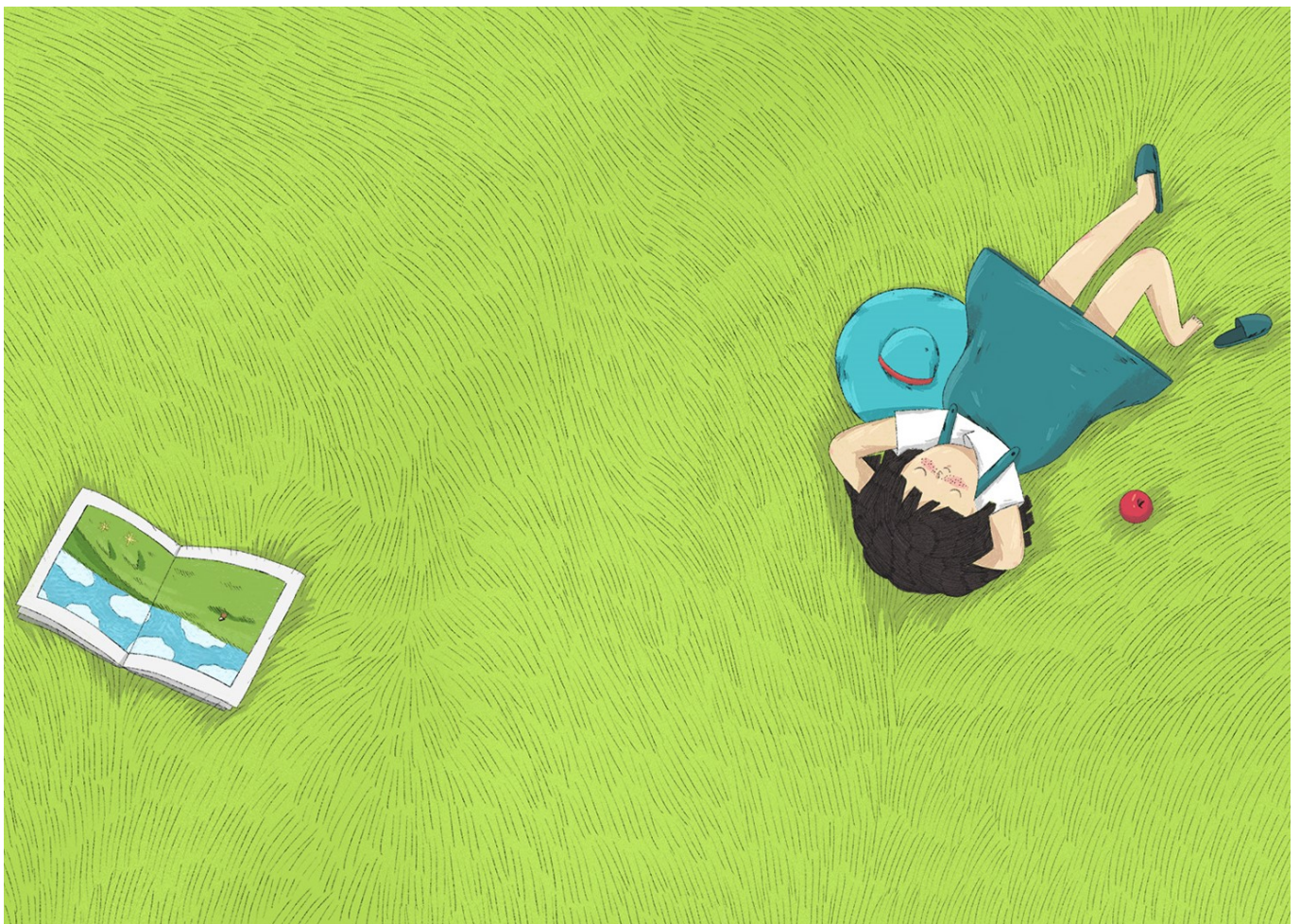

Що означає бути дорослим?

ГАЛИНА КАЧУР, ІЛЛЯ СУШЕНЦЕВ

29 КВІТНЯ 2021

У Європі віком повноліття вважають вісімнадцятиріччя. Із цього часу людина «набуває» громадянської дієздатності, від неї починають очікувати «дорослих учинків». Але що таке дорослість: просто віковий поріг чи набір певних атрибутів? Чи варто давати вісімнадцятилітній людині в руки зброю та довіряти виховання дітей? А якщо ні, то коли це можна робити і який стосунок до цього взагалі має вік? Нарешті, що означає фраза «так коли ж ти вже подорослішаєш»?

Роберт Сапольські у лекціях про біологію людської поведінки зазначає, що мієлінізація нервових волокон у префронтальній корі головного мозку закінчується приблизно в 25 років. Тобто витривалість, самоконтроль, самовладання в осіб, молодших за цей вік, можуть бути недостатньо розвинені з нейрофізіологічних причин. Також людині може бути складно опанувувати сильні емоції. Отже, з погляду закону, від вісімнадцяти років ми несемо відповідальність на рівні з «дорослими», але нейрофізіологічно мозок іще не готовий до цього.

У вісімнадцять років нам дозволяють — і навіть змушують — робити вибір, що вплине на все подальше життя. Очікують, що ми оберемо професію, на якій працюватимемо до виходу на пенсію, іноді партнера, із яким житимемо до старості; а багатьох призивають до армії й дають у руки автомат. Упоратися з цим складно в будь-якому віці, тож абсолютно природно мати сумніви й потребувати допомоги чи додаткового часу, коли тобі вісімнадцять.

Звісно, у голові не має кнопки, якою можна ввімкнути дорослість і тут-таки стати відповідальним, серйозним і врівноваженим. Ми вчимося цього поступово. Але суспільство, замість допомогти молодим людям у поступовому розвитку, часто вимагає від них стати дорослими негайно.

Дорослішання не приходить із зовнішніми атрибутами. Це те, що відбувається з мозком, а відтак із особистістю. У нашій культурі ознаки зрілості часто пов'язують із платоспроможністю — купівлею першої машини чи квартири, солідним заробітком, стабільною роботою. Є начебто «правильні» атрибути заможності й дорослості: дороге авто чи дача, шуба чи плазмовий телевізор. А от конструктор «Сокіл Тисячоліття» за 700 євро дорослою покупкою не вважають. Проте важлива не так сама річ або її ціна, як особистий сенс і почуття, які ми в неї вкладаємо. У цьому сенсі шуба може принести такі самі радість і захват, що й «Лего» чи мила жадана дрібничка.

Окрім зовнішніх атрибутів, дорослішання пов'язують із ініціальними подіями: закінчення школи та вишу, весілля чи народження дитини. А хтось починає почуватися дорослим лише після смерті батьків. Ініціальні події завжди були важливою частиною переходу від одного життєвого етапу до іншого. Вони змінюють статус людини, коло її обов'язків і роль у соціальній групі, проте часом зустрічаються зі знеціненням: «Ти назавжди лишишся для нас маленьким»; «Старші краще знають» — аж здається, що бути дорослим означає слухати батьків і відповідати їхнім очікуванням. Та варто пам'ятати, що ініціальні події існують для людей, а не люди — для них. Вступ до вишу і його закінчення допомагають усвідомити дорослішання, осмислити життєві перспективи та власну відповідальність за професійну реалізацію, але

зрілість настає і без вищої освіти.

Дорослість не визначається віком чи зовнішніми ознаками. Це здатність людини брати на себе й поділяти відповідальність.

Часто можна почути «та коли ж ти вже подорослішаєш?» з приводу речей, захоплень чи планів, які приносять «безглузде» задоволення, асоціюються з дитинством. Ніби бути дорослим означає припинити усміхатись і радіти. Здається, що є ухвалений список «дорослих розваг»: алкоголь, курорти, рибна ловля чи полювання. А от грати в настільні ігри й читати комікси — це для дітей. Проте кожен вільний вибирати власні розваги, і не можна назвати якісь «правильними», а якісь «неправильними», якщо вони дають змогу відпочити, отримати задоволення й відчувати радість від життя: хтось у захваті від подорожей, комусь подобається сидіти з вудкою, а інші люблять комп'ютерні ігри.

Подружні стосунки — ще один звичний аспект «дорослості», який, на жаль, багато хто досі не готовий визнати особистою справою людини. Якщо ж партнер у вас є, проте ви з якої завгодно причини не плануєте мати дітей, ваші взаємини можуть наразитися на осуд як неповноцінні чи несерйозні. А от якість стосунків із партнером і дитиною для такого стереотипного погляду особливого значення не має — важливий тільки атрибут. Утім, як і будь-який атрибут, шлюб чи народження дитини не є неодмінною складовою дорослого життя. Дорослі люди однаково можуть узяти на себе відповідальність за рішення бути чи не бути батьками, вступати в подружнє життя чи ні. Головне тут — бути свідомим свого вибору.

На наш погляд, дорослість не визначається віком чи зовнішніми ознаками. Це здатність людини брати на себе й поділяти відповідальність у всіх сферах життя. Людина, що відповідально ставиться до себе, пильнує своє здоров'я, емоційний стан і побутовий комфорт. Вона здатна приготувати чи замовити собі їжу і знає, де лежать її шкарпетки. Звертається до лікаря, коли почувається зле, а не чекає, щоб саме минуло. Зважає на власне ментальне здоров'я і не ігнорує проблем. У стосунках така людина вміє брати зобов'язання й дотримуватися їх. Вона зважає слова та дії, бо розуміє, що вони мають вплив на інших осіб. На роботі доросла людина розуміє своє коло обов'язків і завдань і не перекладає їх на інших. Вона усвідомлює, що її добробут залежить від неї.

Дорослі — це не ті, хто вдягає шапку, бо мама так сказала. І не ті, хто з тієї самої причини нізащо її не вдягне. Дорослі — це ті, хто здатен самотужки вирішити, чи потрібна їм сьогодні шапка, і самотужки ж розібратися з наслідками свого рішення.

Текст створено за підтримки проєкту Оксфордського університету «Нові горизонти науки й релігії у Східній Європі», профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторові й не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

ГАЛИНА КАЧУР, ІЛЛЯ СУШЕНЦЕВ

29 КВІТНЯ 2021